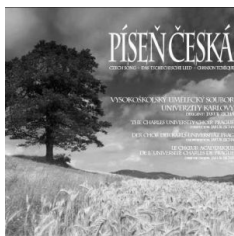

Nahrávky Vysokoškolského uměleckého souboru Univerzity Karlovy, které si můžete zakoupit v předzáří:

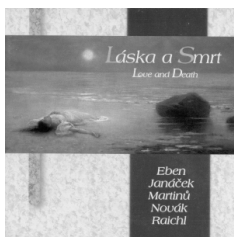
2013 **České mše**

CD tří mešních kompozic českých autorů – Josef Suk: Křečovická mše, Zdeněk Fibich: Missa brevis a Josef Bohuslav Foerster: Glagolská mše, které vyšlo u příležitosti 65. výročí založení sboru

2008 **Píseň Česká**

profilové CD s tvorbou českých autorů inspirovanou lidovou poezií (Dvořák, Foerster, Martinů, Eben, Fišer, Tučapský a lidové písně)

1997 **Láska a smrt – Eben, Janáček, Martinů, Novák, Raichl**

sborová díla českých skladatelů na texty lidové poezie

1992 **Petr Eben – Musica Spiritualis**

duchovní sborová tvorba Petra Ebena

Vysokoškolský umělecký soubor
Univerzity Karlovy v Praze

Vánoční koncert

věnovaný Jakubu Janu Rybovi u příležitosti jeho
dvojitého výročí

–
250 let od narození, 200 let od úmrtí

11. prosince 2015 v 19:30

kostel sv. Šimona a Judy
Dušní ulice, Praha 1

www.vus-uk.cz

Unie
českých pěveckých sborů

Program:

- Jan Evangelista Kypka:** **Pastorella**
(1813-1868) Čas radosti, veselosti
- František Xaver Brixi:** **Aria e Motetto pastorale**
(1732-1771) Quem vidistis, o Pastores?
Pastores loquebantur
- Daniel Fr. Alois Milčinský:** **Offertorium pastorale**
(1732-1804) Pastuškové, vy slouhové
- Jan Evangelista Kypka:** **Pastorella**
(1813-1868) Narodil se Kristus Pán
- Daniel Fr. Alois Milčinský:** **Pastorella á 3**
(1732-1804)
- Jan Evangelista Kypka:** **Pastorella na Tři Krále in D**
(1813-1868) Vyšla hvězda na východě

---- přestávka ----

A opět naši pravidelní návštěvníci budou ve výhodě, neboť píseň *Syn Boží se nám narodil* jistě ihned rozeznají. Druhá část je pak fuga právě na téma naší nejpobulárnější koledy. Je to fuga ryze česká, spíše od srdce nežli geniálně polyfonicky zpracovaná. Co ovšem nadchne ucho každého pozorného posluchače, je varhanní sólo v druhé části fugy, kde si autor téma velmi svérázně upravil – v některých chvílích téměř až do podoby tehdy populární „janičářské“ hudby. Závěrečná pastorela *Vyšla hvězda na východě* nám přináší opět divadelní scénu, ale posun v čase nás tentokrát uvádí do příběhu Tří Králů. Samotní králové se zde ovšem vůbec nevyskytují, po úvodním sdělení základního obrysu příběhu v basovém sóle se na scénu dostává přímo lid a to (jako vždy) nejprve ženy. Jásavý sbor pak uzavře nejen tuto pastorelu ale i první půlku dnešního koncertu.

Hej, mistře! Tato dvě slova se stala v podstatě synonymem českých Vánoc. Můžeme o tom vést spory, můžeme s tím dokonce i nesouhlasit, ale to je tak všechno, co se s tím dá dělat. Rybova Česká mše vánoční má navíc i hodnotu ryze historickou, je totiž prvním kompletním liturgickým dílem v českém jazyce. Text ordinária zde však není (až na nepatrné výjimky) citován a tak jde i zde spíše o soubor pastorel, výjevů z jednoho z fenoménů své doby - jesličkových her a tomu odpovídá i přístupný hudební jazyk. Jakub Šimon Jan Ryba (1765-1815) se zde ovšem projevuje jako zkušený komponista a dovedně střídá názvuky lidové hudby s duety, drobnými áriemi, ansámblly a sbory v klasicistním stylu, místy až s názvuky oné v té době tak populární haydnovské a mozartovské melodiky. Není divu, že mše byla hned po svém vzniku často opisována a šířila se tak po českých kúrech. Tím ale v průběhu doby nutně docházelo ke změnám, přizpůsobování v instrumentaci, harmonii, ale i v melodii a textu. Naše dnešní provedení se snaží vrátit k podobě nejčistší a tím i nejpůsobivější, vycházejíc přitom z nejstaršího dochovaného opisu, rukopisného souboru hlasů, dnes uloženého v Českém muzeu hudby. Snad i vám se náš návrat k čistému pramenu zalíbí.

Pevně doufám a věřím, že si tvorbu našich „kantorů“ dnes užijete a přeji vám klidný zbytek Adventu.

Za VUS UK, všechny zpěváky a muzikanty
Jakub Zicha

Vánoční koledy, které chápeme spíše jako skladby lidové, a pastorely, u nichž většinou známe autora, se velmi často a velmi důkladně prolínaly. Repertoár první půlky našeho koncertu toho je přímým důkazem. Hned první skladba, která náš koncert otevře, je pastorela *Čas radosti, veselosti*, což vám, našim věrným posluchačům, jistě není nepovědomé – jedná se o jednu z nejoblíbenějších vánočních písní, kterou jsme několikrát uvedli v bloku vánočních písní z barokních kancionálů. Skladatel Jan Evangelista Kypka (1813-1868, rodák z Borotína u Tábora, později působil v Jindřichově Hradci a zejména v Telči), ovšem použil pouze text a melodii si zkomponoval vlastní, což byla v té době rovněž velmi oblíbená praxe. Dvě latinské skladby Františka Xavera Brixioho (1732-1771) působí v dnešním programu jako jakýsi protipól ke skladbám kantorů, jak jsme o tom mluvili výše. F. X. Brixio prožil celý umělecký život v Praze, působil jako varhaník u sv. Mikuláše na Malé Straně, u sv. Havla na Starém Městě a roku 1759 se stal kapelníkem u sv. Víta. Ve své době to byla naprosto dominantní postava na poli chrámové hudby. Zemřel poměrně mlád, patrně na tuberkulózu v nedaleké Nemocnici u milosrdných bratří na Františku. Jeho ostatky spočinuly na přilehlém nemocničním hřbitově, zde u kostela sv. Šimona a Judy. Následující tři skladby motivicky vycházejí z nejznámější české koledy *Narodil se Kristus Pán*. Autorem té první je Daniel Alois František Milčinský (1732-1808), který patrně celý svůj život prožil v rodných Rožďalovicích u Jičína. Byl zde učitelem a jeho tvorba je téměř výhradně v oblasti chrámové hudby. Jeho *Offertorium pastorale* náš přenáší do barokního divadla – vidíme před sebou celou scénu na Pastýřských polích, od Zvěstování Andělů až po jásoť pastýřů z Kristova narození. Velmi zajímavá je také hudební zmínka jiné známé koledy *Štěstí, zdraví, pokoj svatý*. Následuje skladba J. E. Kypky, v podstatě doslovné zpracování známé koledy *Narodil se Kristus Pán* tak, jak ji známe dodnes. Najdeme zde samozřejmě drobné odchylky – nečekaně spíše v melodii než v textu, ale je pochopitelné, že píseň, která se zpočátku šířila ústním podáním, doznávala změn. Nám dnes tyto změny připadají šaramantní a bereme to jako výsostné pozitivum. Další z tohoto „minibloku“ je Milčinského instrumentální *Pastorella á 3*. Její první část tvoří klidné, vpravdě pastorální Andante, kde se najednou objeví téma jiné tehdy známé koledy.

Jakub Jan Ryba:
(1765-1815)

Česká mše vánoční „Hej mistře“
rekonstruovaná verze dle původního rukopisu

ad Kyrie
ad Gloria
ad Evangelium
ad Credo
ad Offertorium
ad Sanctus
ad Benedictus
ad Agnus
Chorus

* * * * *

Účinkují:

soprán – Marta Fadljevičová
alt – Petra Vondrová
tenor – Jan Ondráček
bas – David Nykl

varhany – Vladimír Jelínek

Vysokoškolský umělecký soubor Univerzity Karlovy
komorní orchestr Camerata Carolina

řídí Jakub Zicha

Slovo k programu:

Vážení a milí posluchači,

srdečně vítějte na letošním Vánočním koncertu, který je opět po několika letech pojat jako ryze český. V letošním roce slavíme totiž velmi významné dvojité jubileum patrně nejvýraznější postavy českých hudebních Vánoc, Jakuba Jana Ryby. Koncert proto věnujeme právě jeho památce a odkazu. Než ale zazní slavná Česká mše vánoční, zaposloucháme se do skladeb Rybových předchůdců, současníků i následovníků a řekneme si něco o svébytném českém hudebním prostředí té doby.

V 18. století se vytvořila na českém území svébytná lidová muzikantská tradice. Jejimi nositeli se stali čeští venkovští kantoři, jak je známe z rázovitých postav, které literárně zpodobnili Alois Jirásek či Karel Václav Rais v románových obrazech z venkovského života. Staří čeští kantoři posilovali v nelehké době svými skladbami české vědomí mezi venkovským lidem našeho národa. V jejich prosté leč vroucí a opravdové hudbě se projevuje národní vědomí buditelské povahy, i když tato hudba vyrostla z pozdně barokního a rokokového prostředí.

Je příznačné pro české hudební poměry, že tito autoři „z lidu“ hledali tvůrčí podněty především v poezii a lyrice vánočních svátků. Vždyť českému člověku byly odedávna Vánoce milé a důvěrně blízké svou chalupnickou a doškovou prostotou betlémského výjevu. Proto jej také náš venkovský lid opěvoval od nepaměti všim, čím vládla jeho tvůrčí představitelství, především slovem, obrazem a tím nejlíbeznějším, co dovedl – prostou, srdečnou a citově opravdovou muzikou. Odtud si také vysvětlíme, proč již v 17. století vzniká množství písní, koled a drobných pastorel s vánoční tematikou, což je jev v celé Evropě naprosto unikátní. Nepřeberné bohatství těchto písní a koled najdeme např. v kancionálu Pavla Sessia (1631), dále v písňových sbírkách nám dobře známého Adama Michny z Otradovic (1647, 1661) a zvláště pak v Kapli královské hudební

(Capella Regia musicalis - 1693) Karla Václava Holana Rovenského a v kancionále Slavíček rajskej od faráře z Chroustovic u Chrudimi Jana Josefa Božana (1719). Tyto kancionály byly ve své době rozšířené po celém českém, moravském, dokonce i slezském a slovenském venkově. Obrodily nejen český jazyk, ale i českou hudbu přínosem svěží melodické představitelství.

Lidové prvky české kantorské hudby můžeme nejnázorněji postřehnout v tzv. vánočních pastorelách, typickém skladebném útvaru české chrámové hudby, poněkud z druhé poloviny 18. století. Prvními skladateli pastorel a pastorálních mší u nás byli Šimon Brix (1693-1735) či Adolf Reichenauer (1694-1730). Nebyli jsme ale v Evropě sami. V letech 1734-1735 provedl Johann Sebastian Bach v Lipsku své nově napsané Vánoční oratorium, které mělo zásadní vliv na vznik pastorelových útvarů, poněkud v okruhu jihu německé a vídeňské školy. V českých pastorelách se pak uskutečnila zajímavá slohová proměna z dramatického barokního patosu k prosté lidové myšlenkové průzračnosti. Pastorely jsou zpravidla vánoční jednohlasé či vícehlasé zpěvy, nejčastěji s doprovodem dvou houslí, violoncella, kontrabas, dvou lesních rohů, dřevěných dechových nástrojů a varhan. Pastorely, podobně jako velikonoční sepelera, se rozšířily jako naprosto osobitý hudební útvar. Provozovaly se na venkovských kostelních kruchtách, poněkud o svátku Božího narození nebo na Tři Krále. Hudebně, zvláště po stránce nápěvné, vyrůstají nejen z lidových zdrojů, ale též z myšlenkové sféry vídeňského klasicismu Haydnova a Mozartova. A také naopak – zjevně právě v tomto propojení můžeme hledat příčiny obrovského úspěchu Mozartovy hudby v Praze a českých zemích vůbec.

V českých vánočních koledách a pastorelách tkví také základ české lidové lyrické básnické mluvy, což je důkaz, jak se česká hudba těsně stýkala s lidovou poezií. Jejich jazyk je lidově prostý, jasný, lyricky zvroutěný, bohatý na četné metafory, duchaplná přirovnání, jež jsou naplněna zpravidla kouzlem lidové naivity. Český lidový básník si betlémský příběh přizpůsobil k obrazu svému, vnesl do něho mnoho z lidového realismu, odpozorovaného z vlastního venkovského života. Můžeme zde dokonce spatřovat krajinné a lidské typy, které se obecně uplatňují v českém literárním a výtvarném umění teprve až v druhé polovině 19. století, zvláště v kresbách Mikoláše Alše.